

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในวงวรรณกรรมไทยปัจจุบัน บันเทิงคดีประเภท เรื่องสั้น เป็นงานเขียนประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมสูงทั้ง ในกลุ่มนักเขียนและผู้อ่าน เห็นได้จากนิตยสารจำนวนมากมีการตีพิมพ์เรื่องสั้นเป็นประจำทุกฉบับ อย่างน้อยฉบับละ 1 หรือ 2 เรื่อง นิตยสารบางฉบับได้จัดเป็นสนามสำหรับเรื่องสั้นโดยเฉพาะ เช่น นิตยสารฟ้าเมืองทอง สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ก็มีการรวบรวมเรื่องสั้นพิมพ์ออกจำหน่ายอย่างมากมาย ทั้งเรื่องสั้นที่ยังไม่เคยรวมเล่มและเรื่องสั้นที่เคยตีพิมพ์รวมเล่มแล้ว แต่ยังคงได้รับความนิยมหรือผู้อ่านยังสนใจอยู่จึงนำมาตีพิมพ์ซ้ำ นอกจากนี้องค์กรและสมาคมต่าง ๆ ได้จัดให้รางวัลแก่งานเขียนประเภทนี้อยู่เสมอ^{**} นักวิจารณ์ก็สนใจวิจารณ์เรื่องสั้นซึ่งส่งผลถึงการพัฒนาการเขียนของนักเขียน ด้วยปัจจัยทั้งหลายดังกล่าวที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างงาน ทำให้นักเขียนสนใจผลิตงานเขียนเรื่องสั้นมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ทั้งนั้นความแพร่หลายของเรื่องสั้นไทยคงเนื่องมาจากคุณลักษณะของเรื่องสั้นเอง ซึ่งมีขนาดสั้นแต่ให้แนวคิด ความบันเทิง ประสพการณ์ และอารมณ์ที่หลากหลาย ผู้อ่านสามารถอ่านจบได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ประมาณ 5 - 50 นาที ลักษณะดังกล่าว

---

^{*} นิตยสารฟ้าเมืองทอง เป็นนิตยสารในเครือ "ฟ้า" ออกวางตลาดครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2518 เป็นสนามเรื่องสั้นที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีนิรันดร์คดี บุญจันทร์ เป็นบรรณาธิการบริหารคนปัจจุบัน

^{**} เช่น สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ทอสมุดครุเทพ นิตยสารฟ้าเมืองทอง ได้จัดประกวดและให้รางวัลเรื่องสั้นดีเด่น

สอดคล้องกับชีวิตและความต้องการของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันที่เวลาเป็นสิ่งมีค่ายิ่ง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นเป็น "วรรณกรรมแห่งยุคสมัย" สะท้อนชีวิตและแนวคิดของคนในสังคมปัจจุบัน จากประเด็นดังกล่าววรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นจึงมีคุณค่าน่าสนใจศึกษา

จากจุดเริ่มต้นของเรื่องสั้นไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน เรื่องสั้นได้พัฒนาทั้งเนื้อหา รูปแบบ และกลวิธี โดยเฉพาะแนวคิดที่เสนอผ่านเรื่องสั้นนั้นมีลักษณะน่าสนใจอย่างยิ่ง

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้งานเขียนไม่ว่าประเภทใดก็ตาม จะมีคุณค่าน่าสนใจหรือเข้าถึงผู้อ่านได้ ก็คือกลวิธีในการเสนองานนั้น ๆ

กลวิธี เป็นวิธีการที่นักเขียนเลือกนำมาใช้สร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อให้บรรลุผลตามที่นักเขียนมุ่งหวัง คือวิธีการที่จะทำให้บทประพันธ์เป็นเรื่องที่น่าสนใจ หรือน่าสนใจ หรือจะเรียกว่าเป็น "ศิลปะของการแต่งคำประพันธ์" ก็ได้ การเลือกใช้กลวิธีของนักเขียนจึงมีความสำคัญ ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้กล่าวไว้ว่า "กลวิธีในการแต่งวรรณคดีเป็นคุณสมบัติสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เรื่องมีคุณค่าในทางวรรณคดี กลวิธีเป็นความสามารถ และเป็นฝีมือของผู้แต่งในวรรณคดีประเภทเรื่องเล่า (เช่น นิทาน นวนิยาย เรื่องสั้น) มีหลากหลายวิธี และจะทวีขึ้นไปเสมอตามเท่าที่ศิลปะการแต่งเจริญก้าวหน้า (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2521: 115)

กลวิธีที่ใช้สัญลักษณ์เป็นกลวิธีหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมมากในการเขียนเรื่องสั้นในปัจจุบัน* เรื่องสั้นกลุ่มที่ใช้สัญลักษณ์ในการเสนอเรื่องนี้เรียกได้ว่าเป็น

---

* สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้จัดจำแนกเรื่องสั้นสมัยใหม่เป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอัตถนิยม กลุ่มสัญลักษณ์ กลุ่มเหนือความจริง กลุ่มกะเทาะสังคม และกลุ่มแปลกแยก โดยวิเคราะห์จากเรื่องสั้นที่รวมพิมพ์ใน "ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย" จากคำอธิบายลักษณะงานเขียนในแต่ละกลุ่มพบว่า นักเขียนเลือกใช้กลวิธีเสนอสาระโดยใช้สัญลักษณ์ในเรื่องสั้นถึง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสัญลักษณ์ กลุ่มเหนือความจริง และกลุ่มแปลกแยก

"เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์" หมายถึง เรื่องสั้นที่ใช้สัญลักษณ์อยู่ในองค์ประกอบหนึ่ง องค์ประกอบใด หรือองค์ประกอบทั้งหมดของเรื่องสั้นนั้น ผู้อ่านจะต้องตีความ สัญลักษณ์นั้นได้ถูกต้องจึงจะเข้าใจสาระระดับลึก หรือสาระที่เป็นแก่นแท้ของเรื่อง นั้นได้ การที่นักเขียนเรื่องสั้นในปัจจุบันนิยมใช้สัญลักษณ์มาก ทำให้น่าสนใจศึกษา ที่มาของเรื่องสั้นแนวนี้ และลักษณะเฉพาะตัวที่ทำให้ได้รับความนิยม

ความนิยมในกลวิธีการเขียนโดยใช้สัญลักษณ์ประการหนึ่งนั้นน่าจะเนื่อง มาจากสัญลักษณ์ คือ การสมมติสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีควมหมาย กว้างขวางลึกซึ้งกว่าตัวสัญลักษณ์นั้นมากให้เข้าใจง่ายและชัดเจนขึ้น เป็นการแนะ ให้คิด ต้องอาศัยการตีความ และก็อาจตีความไปได้ตามความคิดและประสบการณ์ ของแต่ละบุคคล เพราะสัญลักษณ์มีความเป็นอิสระในตัวเอง จากลักษณะดังกล่าว การใช้สัญลักษณ์จึงเป็นวิธีการสื่อสารที่มีศิลปะมากกว่าการบอกตรง ๆ และยังสามารถ สื่อสารในสิ่งที่เสนอออกมาตรง ๆ ไม่ได้ เช่น เรื่องทางเพศ หรือเรื่องการเมือง การใช้สัญลักษณ์ทำให้ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านได้ใช้ความคิดและจินตนาการที่กว้างไกล ลึกซึ้ง โดยเฉพาะผู้อ่านสามารถใช้ความคิดตีความได้โดยเสรี เกิดความเข้าใจได้หลายระดับ ตามแต่สติปัญญาและประสบการณ์ของตน นอกจากนี้การใช้สัญลักษณ์ยังอาจเป็นทางออก ของความซับซ้อนของจิตใต้สำนึกของนักเขียน หรืออาจเป็นการทดลองกลวิธีของนักเขียน ก็ได้ สุดท้ายคือการใช้สัญลักษณ์อาจจะเป็นกลวิธีที่เหมาะสมกับความรวดเร็ว ซับซ้อน ลับสน ของยุคสมัยและคนในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ของไทยจึง เป็นประเภทงานวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมและน่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ของไทย (พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530)
โดยละเอียด ในแง่ กลวิธีการเขียน การใช้สัญลักษณ์ และแนวคิด

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเวลา กำหนดช่วงเวลาของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530 เนื่องจากในช่วงสามทศวรรษนี้งานเขียนเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์แพร่หลายมาก ทั้งในด้านผู้เขียนและผู้อ่าน และระยะเวลา 30 ปี เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานพอที่จะได้เห็นถึงความเป็นมาและความคลี่คลายของเรื่องสั้นในแนวนี้

ขอบเขตด้านประเภทของข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ เรื่องสั้นที่นำมาศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียด 60 เรื่อง ของนักเขียนเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ 7 คน ได้แก่ ลาว คำหอม นิคม รายวา สุชาติ สวัสดิ์ศรี สุรัชย์ จันทิมาธร วัฒน์ วรรณยางกูร เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และ สุวัฒน์ ศรีเชื้อ ซึ่งได้คัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

การเลือกเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ของนักเขียนแนวสัญลักษณ์เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียด มีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

1. เกณฑ์ในการเลือกนักเขียนแนวสัญลักษณ์
  - 1.1 จะต้องเป็นนักเขียนที่มีผลงานเรื่องสั้นตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530 โดยมีผลงานเรื่องสั้นตีพิมพ์เผยแพร่มากกว่า 5 เรื่องขึ้นไป
  - 1.2 จะต้องเป็นนักเขียนที่นิยมเขียนเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ โดยมีผลงานประเภทนี้เกินกว่าครึ่งของผลงานเรื่องสั้นทั้งหมดของตน หรือมีผลงานเรื่องสั้น

แนวสัญลักษณ์ที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษ

2. เกณฑ์ในการเลือกเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์

จะต้องเป็นเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ซึ่งการใช้สัญลักษณ์เป็นกลวิธีเด่นในการสร้างองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งหรือองค์ประกอบทั้งหมดของเรื่องนั้น ผู้อ่านจะต้องตีความสัญลักษณ์นั้นได้จึงจะเข้าใจสาระระดับลึก หรือสาระที่เป็นแก่นแท้ของเรื่อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ของไทย หมายถึง เรื่องสั้นที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนไทย ด้วยการใช้นิยามสัญลักษณ์เพื่อการสื่อความหมายอยู่ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรือองค์ประกอบทั้งหมดของเรื่องสั้นนั้น ซึ่งผู้อ่านจะต้องตีความสัญลักษณ์นั้นเสียก่อนจึงจะเข้าใจสาระระดับลึก หรือสาระที่เป็นแก่นแท้ของเรื่องนั้นได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจและคัดเลือกเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์จากหนังสือรวมเรื่องสั้น และนิตยสารที่ตีพิมพ์เรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530

2. ศึกษาทฤษฎีทางวรรณคดีและทางสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

3. รวบรวมข้อมูลและจัดจำแนกข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงเพื่อนำเสนอในแต่ละบท

5. สรุป และรายงานผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงลักษณะและความเป็นมาของเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ช่วงก่อน

พ.ศ. 2500

2. ได้ทราบถึงลักษณะของเรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ (พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530) และกลวิธีการเขียน ตลอดจนการใช้สัญลักษณ์ในการเสนอแนวคิด
3. เป็นการเผยแพร่เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

งานวิจัยเรื่องสั้นส่วนใหญ่มักจะศึกษาเฉพาะตัวนักเขียนคนหนึ่งคนใดเพียงคนเดียว เป็นการวิเคราะห์ในแนวลึก เช่น วิเคราะห์เรื่องสั้นของยาขอบ ของ วรรณิการ์ ฤทธิเดช (พ.ศ. 2522) วิเคราะห์เรื่องสั้นของอิศรา อมันตกุล ของ มงคล เพิ่มพูนสุขสมบัติ (พ.ศ. 2524) ส่วนการศึกษาในแนวกว้างในช่วงระยะเวลาที่กำหนดเป็นการศึกษาในด้านประวัติ วิจารณ์การ และเนื้อหาของเรื่องสั้น เช่น วิจารณ์การของเรื่องสั้นไทยในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475 ของ สุภารัตน์ เสรีวัฒน์ (พ.ศ. 2520) เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิด ระหว่าง พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2484 ของ นาธิกา มงคลค่านวนเขตต์ (พ.ศ. 2527) วิเคราะห์เรื่องสั้นแนวสังคมและการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 ของ ไพโรจน์ บุญประกอบ (พ.ศ. 2526) ส่วนงานวิจัยเรื่องสั้นซึ่งศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นเฉพาะกลุ่มตามกลวิธีที่ใช้ในการเสนอเรื่อง ตลอดจนศึกษาถึงความเป็นมาและความคลี่คลายของเรื่องสั้นในกลุ่มนั้น ๆ ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดศึกษาไว้ นอกจาก สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้เขียนไว้เป็นบทความเรื่อง "ความเป็นมาและกลุ่มทางความคิดของเรื่องสั้นไทยสมัยใหม่" ใน ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย (พ.ศ. 2518) ในบทความนี้ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้แบ่งกลุ่มเรื่องสั้นไทยจากข้อมูลเรื่องสั้นที่พิมพ์อยู่ในเล่มออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอัตถนิยม (Realism) กลุ่มสัญลักษณ์ (Symbolism) กลุ่มเหนือจริง (Surrealism)* กลุ่มกะเทาะสังคม (Satirical) กลุ่มแปลกแยก (Alienation) สุชาติได้ให้คำอธิบายสั้น ๆ สำหรับลักษณะของเรื่องสั้นแต่ละกลุ่ม การจัดแบ่งกลุ่มเรื่องสั้นของ

* กลุ่มเหนือจริง หรือ เหนือความจริง ดูหน้า หน้า 2.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี นี้มักจะมีผู้นำมา เป็นข้อมูลอ้างอิง ในการจัดแบ่งกลุ่ม เรื่องสั้น ใน ปัจจุบัน

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์โดยตรงมีอยู่เพียง 2 เรื่อง ได้แก่ วิเคราะห์ทฤษฎีจรรยาในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (พ.ศ. 1991 - 2411) ของ สุชาติ พงษ์พานิช (พ.ศ. 2517) และ วิเคราะห์สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทย ของ ลัดดา ปานุทัย (พ.ศ. 2520) ทั้ง 2 ฉบับ เป็นวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร งานวิจัยทั้ง 2 เรื่องนี้เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจลักษณะสัญลักษณ์ และให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานเขียนแนวสัญลักษณ์พอสมควร

นอกจากนี้ยังไม่มียานวิจัยใดที่ศึกษาถึง เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ของไทยอย่างละเอียดเป็นระบบตามประเด็นและจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ศึกษา เรื่องสั้นแนวสัญลักษณ์ของไทย (พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2530) เพื่อความรู้ ความงอกงามทวงปัญญา และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยทางวรรณคดีต่อไป